

***EESTI RIIK JA OMAVALITSUS –
ALGUSEST TÄNAPÄEVANI JA EDASI
FOORUM: EESTI RIIK JA
OMAVALITSUSED – 100 AASTAT
RIIGIKOGU, 19. VEEBRUAR 2018***

**Sulev Lääne, Eerik-Juhan Truuväli, Sulev Mäeltsemees, Raivo
Vare, Leif Kalev, Georg Sootla, Kersten Kattai, Vallo Olle, MTÜ**

Polis

EESTI RIIKLUS ON LOODUD & TAASTATUD OMAVALITSUSE VUNDAMENDILE

**Manifest kõigile Eestimaa rahwastele – 24.02.1918 - Eesti riigi
sünnitunnistus;**

**Manifestis ... Eesti maa ja rahwa saatuse määramiseks järgmisi
otsustawaid samme astuda:**

**Eestimaa tema ajaloolistes ja etnografilistes piirides kuulutatakse
tänaest peale iseseiswaks demokratliseks wabariigiks;**

**Iseseiswa Eesti wabariigi piiridesse kuuluvad: Harjumaa, Läänemaa,
Järwamaa, Wirumaa ühes Narwa linna ja tema ümbruskonnaga,
Tartumaa, Wõrumaa, Wiljandimaa ja Pärnumaa ühes Lääne mere
saartega - Saare-, Hiiu- ja Muhumaaga ja teistega, kus Eesti rahwas
suures enamuses põliselt asumas...;**

**5. Linna-, maakonna- ja wallaomavalitsuse asutused kutsutakse
wiibimata oma wägiwaldselt katkestatud tööd jatkama.**

EESTLASE OLI ASUND NII SISULISELT KUI KA KORRALDUSLIKULT, NII LINNAS KUI MAAL ISE AVALIKKU VÕIMU TEOSTAMA – SEDA KÜLL SIISKI AINULT OMAVALITSUSTES

1917. aasta sündmused aga löid ajaloolise võimaluse oma riiki looma hakata ning rahvas oli selleks valmis;

Eestlaste aktiivsus nii Peterburis kui ka kodumaal andsid tulemuseks 30. märtsil 1917. aastal Venemaa ajutise valitsuse poolt Eestimaa kubermangu administratiivse valitsemise ja omavalitsuse ajutise korraldamise seaduse vastuvõtmise. Selle alusel ühendati Eestimaa kubermang ja Liivimaa kubermangu eestlaste osad üheks rahvuslikuks kubermanguks ning Eesti maakonnad muutusid omavalitsuslikeks haldusüksusteks;

Kõrgemaks organiks sai maanõukogu, mille liikmeid sai valida maakonna valijatekogu poolt. Valdades valiti iga tuhande valija kohta üks saadik maakonna valijate kogusse. See kogu valis omakorda maakonnanõukogu. Maakonnanõukogu täidesaatvaks organiks oli maakonnanõukogu koosolekul valitud maakonnaavalitsus. Hiljem liitusid ka linnade esindajad maanõukoguga.

EESTI OMAVALITSUSED OLID ANDNUD ERAKORDSE PANUSE OMARIIKLUSE ETTEVALMISTAMISEKS

1. juulil 1917 alustasid kubermangu ja maakonna nõukogud tegevust. Järgmisel päeval tuli Toompea lossi Valges saalis kokku Eesti Maapäev, ametliku nimetusega Eestimaa kubermangu maanõukogu. Kubermangu komissar Jaan Poska ütles oma avakõnes: „Tänase päevaga algab meie kodumaa elus ja ajaloo uus ja tähtis ajajärk. Uks, mis aastasadade kestes meie eest seitsme pitsoriga kinni seisis, on täna lahti läinud ja rahvaesitus astus tema sisse, et maa valitsemist oma kätte võtta. ... Meie kodumaa uus ajalugu algab tänasest päevast peale. Mina usun kindlasti, et meie järeltulijad, kes selle ajaloo esimesi lehekülgi loevad, – ja need leheküljed saavad teie tegevusest jutustama, saavad ütlema: tõesti, Eestimaa saatis oma esimesesse Maanõukogusse oma kõige paremad pojad.”

MAAPÄEV KUULUTAS 15. NOVEMBRIL (UUE KALENDRI JÄRGI 28. NOVEMBRIL) 1917

„1. Eesti Maapäev tunnistab enese Eestimaa ainsaks kõrgema võimu kandjaks, kelle määruste ja korralduste järele kõikidel Eestimaal tuleb käia, kuni Maapäeva poolt demokraatlise valimise seaduse põhjal viibimata kokkukutsutav Eesti Asutav Kogu kokku astub, et Eestimaal riiklist korda kindlaks määrates maal lõplikku seadusandlist ja valitsuslist võimu luua.”

eelnev päädis 24. veebruaril 1918 Manifestiga kõigile Eestimaa rahvastele, millega Eestimaa tema ajaloolistes ja etnograafilistes piirides kuulutati iseseisvaks demokraatlikuks vabariigiks

MÄRGILISI ARENGUID EESTI OMAVALITSUSTE JA LIITUDE TEGEVUSES(1)

1920. aastal moodustati Eesti Linnade Liit ja 1921. aastal Eesti Maaomavalitsuste Liit

1924. aastal toimus I üleriigiline Eesti omavalitsustegelaste kongress, kus arutati kriitiliselt omavalitsuste arengut ning suhteid riigi institutsioonidega. Moodustati omavalitsusliitude koostöökogu;

Aktiivseks muutus rahvusvaheline suhtlus, näiteks 1925 liitus ELL IULA-ga; 1927 loodi Riias Eesti, Läti ja Leedu Linnade Liitude Balti linnade komitee; väga aktiivne oli koostöö Soome, Rootsi, Saksamaa ja teiste riikide omavalitsuste ja nende liitudega;

1920, 1933 ja 1938. aasta põhiseadused sätestasid omavalitsuste koha riigis, mis küll oluliselt seejuures erines. Näiteks käsitleti erinevalt maakondliku tasandi kohalikku omavalitsust;

MÄRGILISI ARENGUID EESTI OMAVALITSUSTE JA LIITUDE TEGEVUSES(2)

1937. aastal hakkas kehtima uus vallaseadus, 1938. aastal uus linnaseadus ja maakonnaseadus;

1. aprillist 1939 viidi läbi vallareform. Selle tulemusel jäi 365 vallast alles 248, millele lisandus 33 linna.

Kõik lõppes 1940 kui Koos Eesti Vabariigi likvideerimisega asuti 1940. aasta suvest likvideerima ka kohalikku omavalitsust.

ELL ja EMOL likvideeriti valitsuse määrusega 17. augustil 1940.

NÕUKOGUDE VÕIM PÜÜDIS LIKVIDEERIDA NII OMAVALITSUSE KUI INSTITUTSIOONI SAMUTI KA MÕTTELAADINA

1950. aasta 26. septembrist kaotati meil ka formaalse nimetusena vallad ja maakonnad ning viidi läbi haldusterritoriaalne reform;

Korduvalt toimusid erinevad haldus-territoriaalsed reformid, millega rahva mälust püüti kustutada senine omavalitsuslik elukorraldus ning seda nii sisulises kui ka vormilises mõttes<,

1952 juunist 1953 aprillini eksisteeris Eestis isegi kolm oblastit;

1. jaanuariks 1965 oli Eestis 15 rajooni, kuus vabariikliku alluvusega ja 26 rajoonilise alluvusega linna, 22 alevit ja 238 külanõukogu;

1970. aastate keskpaigas, kusjuures nn mitteperspektiivsete maa-asulate likvideerimise käigus vähendati nende arvu statistiliselt kaks korda, aga peagi järgnes ka kaardil kaotatud külade sisuline hääbumine.

OMAVALITSUSED & RIIKLUSE VUNDAMENDI TAASTAMINE (1)

Ülemnõukogu 8. augusti 1989. a otsus
"Haldusreformi läbiviimisest Eesti NSVs", mis oli
esimene uue avaliku halduse loomise õigusakt

10. november 1989. a võeti vastu kohaliku
omavalitsuse aluste seadus, mis oli esimene
demokraatliku omavalitsussüsteemi loomise
dokument Eestis ja Kesk- ja Ida-Euroopas

10. detsember 1989. a toimusid Eestis esimesed
demokraatlikud valimised enam kui poolsajandi
jooksul

OMAVALITSUSED & RIIKLUSE VUNDAMENDI TAASTAMINE (2)

1. jaanuarist 1990 hakkasid senised vabariiklikud linnad ja maakonnad toimima iseseisvate omavalitsüksustena;

1. tasandil algas KOV staatusele üleminek. Ülemnõukogu Presiidiumi juurde moodustatud haldusreformi ekspertkomisjoni ees ning Ülemnõukogu Presiidium omistas seejärel üksusele omavalitsusliku staatuse. Esimestena said 1. oktoobril 1990 omavalitsusliku staatuse Muhu vald ja Kuressaare linn.

Haldusreformi protsessi koordineeris Vabariigi Valitsuse haldusreformi komitee.

EESTI OMAVALITSUSSÜSTEEM

1989-1993

KESKTASAND JA KOV I & II TASAND

RIIK & II TASAND: MAAKOND & VABARIIKLIK LINN	Ülemnõukogu/ Riigikogu/Valitsus
Maavolikogu	Maavanem
Maavolikogu esimees	Maavalitsus
I TASAND: vald, alev, maakondlik linn VOLIKOGU	VALITSUS/REVISJONIKOMISJ ON

EESTI LINNADE LIIDU & EESTI MAAOMAVALITSUSTE LIIDU TAASTAMINE; OMAVALITSUSTE KOOSTÖÖ ARENEMINE

Eesti Linnade Liidu loomise 69. aastapäeval 19. septembril 1989. aastal kogunes Tartu Raekojas Eesti Linnade Liidu taasloomist arutav nõupidamine. Vastavalt protokollile osalesid nõupidamisel 14 linna ja alevi esindajad. Nõupidamise avas ja seda juhtis Tartu linnajuht T. Mendelson, S. Lääne peatus liidu ajalool, tegevuse põhisuundadel ning liidu osal linnade ja alevite omavalitsuste tegevuse koordineerimisel. Eraldi käsitleti linnade ja alevite ühistegevuse vajadust, seda eriti seoses haldusreformi läbiviimise ettevalmistustega. Konkreetselt olid vaatluse all Soome Linnade Liidu kogemused. Tulemuseks oli osalejate üksmeelne otsus – pidada vajalikuks taasluua ELL ning võtta taasloomise Algatava Koguna enda peale selleks vajalike ettevalmistustööde tegemine ...

* EMOL taasloomise ettevalmistustööd kulmineerusid 23. veebruaril 1990, kui

tuli kokku Eesti Maaomavalitsuste Liidutegevuse taastamise Algatav Kogu.

„...kuulanud ära S. Lääne, R. Närska, T. Kirsi ja U. Heinla ettekanded ning järgnenud sõnavõtud Eesti Maaomavalitsuste Liidu tegevuse taastamise kohta, otsustab: ... Kutsuda kokku Eesti Maaomavalitsuste Liidu nõukogu;

* Uute ühendustena toimus 1990. aastal Eesti Valdu Asutava Liidu ning

RAHVUSVAHELISE SUHTLUSE TAASTAMINE JA ARENDAMINE

*Koostöö taastamine Soome, Rootsi, Taani, Läti, Leedu jt riikide omavalitsuste ja nende liitudega;

*Balti Komitee tegevuse taastamine;

*IULA liikmelisuse taastamine;

* Koostöö Euroopa Nõukoguga. Eesti sai Euroopa Nõukogus erikülalise staatuse 1991. aastal ning siis ka võimaluse osaleda Euroopa Kohalike ja Regionaalsete Omavalitsuste Kongressi töös. CLRAE president Lucien Sergeant *juulis 1991 Tallinnas:*

“ ... in Tallinn it was clear that Estonian local-government institutions were operating very democratically.”

“ ... Tallinnas oli selge, et Eesti kohaliku omavalitsuse institutsioonid tegutsevad väga demokraatlikult.”

Tänapäeval on aktiivne ka Eesti koostöö CEMR-is, arusaadavalt jätkub see ka teiste riikide, eelkõige meie lähinaabritega jne;

Täiesti uus olustik saabus koos Eesti liitumisega Euroopa Liiduga 2004. aastal. EL Regioonide Komitees on käesoleval ajal Eestist 6 põhi- ja 6 asendusliiget.

OMAVALITSUSED JA LIIDUD ON MUUTUNUD RIIGI TAASTAMISE JA ARENGU OLULISTEKS SAMMASTEKS

2. veebruaril 1990. aastal kutsuti Tallinna Linnahallis kokku kõigi tasandite rahvasaadikute täiskogu, mis kiitis heaks Deklaratsiooni Eesti riiklikust iseseisvusest. Kokku osales üle 3000 rahva poolt valitu, vaid veidi üle 100 keeldus iseseisvat Eesti riiki teotamast;

Väga suure tähendusega oli Ülemnõukogu 1991. aasta 20. augusti otsus Eesti riiklikust iseseisvusest, kusjuures riikluse taastamisel oli omavalitsuste ja nende liitude roll väga suur. Nii suur, et ette oli valmistatud seaduse eelnõu, millega olukorras kus riik ei oleks saanud enam toimida - oleks avalik võim üle läinud maavanematele ja vabariiklikele linnapeadele ja kolm liitu oleks nn pöranda alt seda protsessi juhtinud;

Põhiseaduse Assamblees oli kohaliku omavalitsuse teema, eriti maakonna tasandi küsimus, üks keerukamaid. Samas oli võimalik lisaks teiste riikide kogemustele kasutada Eesti jaoks uue allikana Euroopa kohaliku omavalitsuse hartat, mille jõustumisest möödub sellel aastal 60 aastat.

1992. aasta Eesti põhiseadus on väidetavalt maailma üks omavalitsusele nende tegevuseks suuremaid garantiisid andev õigusakt. Kohaliku omavalitsuse rolli ühiskonnas näitab ka fakt, et omavalitsustega seonduvad veel paljud teised põhiseaduse sätted.

PROFESSOR WOLFGANG DRECHSLER

“Vaatomata mõningatele püüetele reforme jätkata, on praeguseks 1989.–1992. aastate reformide ning muudatuste hoog ja ind Eestis suuresti raugenud ning seda mitte ainult riigiasjades. Siiski ei ole ka mõttekas läheneda asjadele nii, et tuleb jätkata kõigest hoolimata, sest – jättes kõrvale Eesti peaaegu uskumatud edusammud ja selle, et ka Läänes ei ole kõik mitte nii väga suurepärane – asjad ei ole siin nii hästi, nagu nad peaksid ja mis kõige tähtsam, nagu nad võiksid olla.

Kõige olulisem ülesanne, mis Eesti ees seisab, on **taastada või uuesti luua riigikontseptsioon**, riigi kui polise, kui inimkoosluse kontseptsioon.

UUE PÕHISEADUSE ETTEVALMISTAMINE JA REALISEERIMINE; LINNADE PÄEV TÜRIL 29. NOVEMBRIL 1991

ELL seisukoht haldusreformi läbiviimisest Eesti Vabariigis:

Põhiseaduse ettevalmistamine ja vastuvõtmine

põhiseaduslike riigiorganite moodustamine

kohaliku omavalitsuse organite ja elanike aktiivne osalemine

üleriigilised valimised uue kohaliku omavalitsuse seaduse alusel, mille võtab vastu Põhiseaduse järgselt moodustatud parlament ...

enne moodustada põhiseaduslikud riigiorganid ja need tööle rakendada

uue seaduse ettevalmistamisel arvestada järgmisi printsiipe:

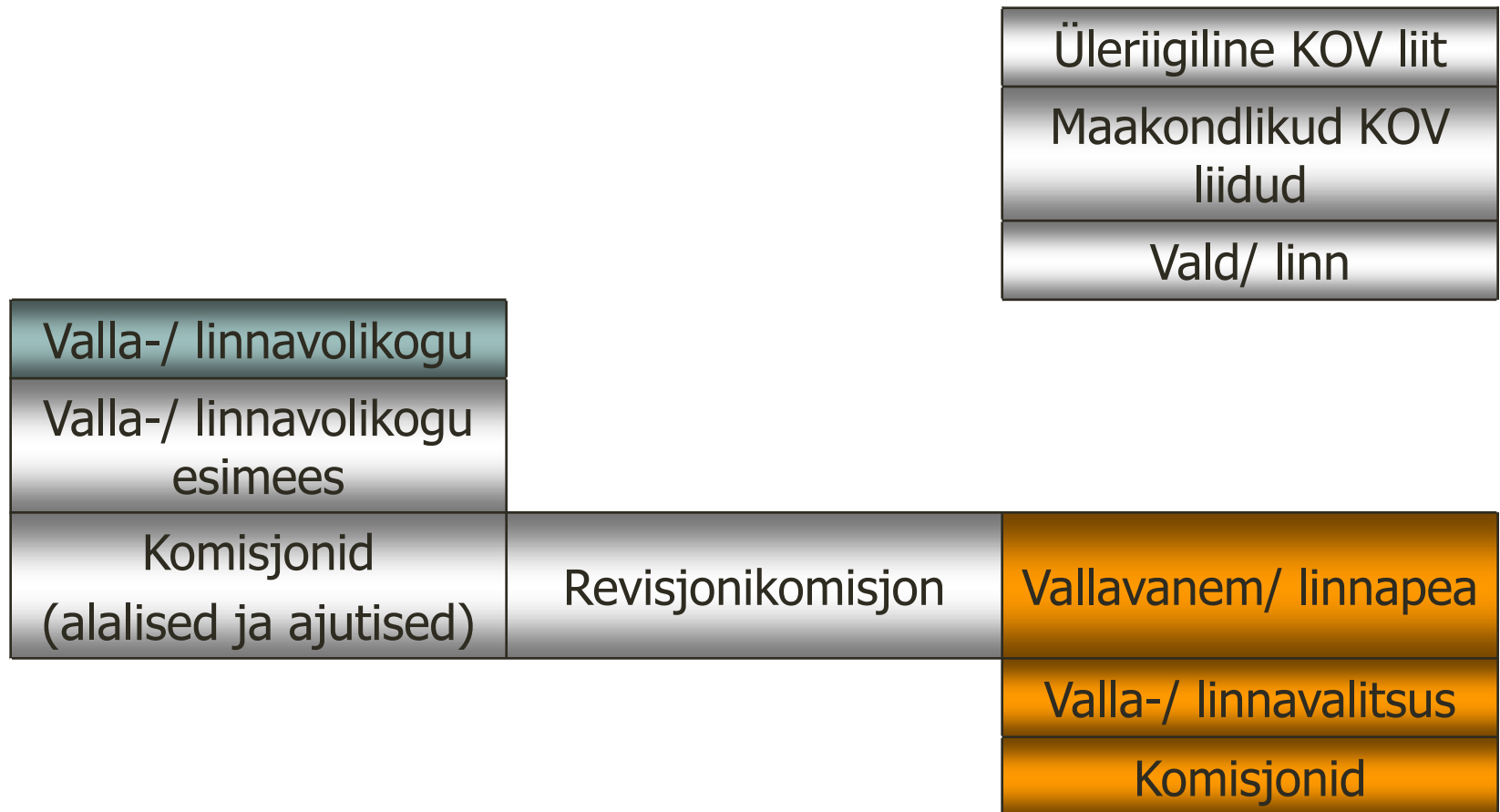
- kohalikku omavalitsust teostatakse ühel tasandil;
- uus seadus reguleerib kõigi kohaliku omavalitsuse organite tegevust,
- koos uue seadusega valmistatakse ette ka kohaliku omavalitsuse tegevuse garantiide ja riikliku järelevalve mehhanism.

*Eelnev realiseerus valdavas osas nii asjakohastes õigusaktides kui ka praktikas, sh 1993. aasta kohaliku omavalitsuse korralduse seaduses.

EESTI OMAVALITSUSSÜSTEEM

1993/2002 - 2007

1994.AASTAL ÜLERIIGILINE OMAVALITSUSTE NÕUPÄEV & OMAVALITSUSTE KOOSTÖÖ ARENG (1)

Aluseks 1924. aasta kohaliku omavalitsuse kongressi idee;

Kohal enamiku valdade ja linnade esindajad, Vabariigi President Lennart Meri, peaminister Mart Laar jt;

Võeti vastu mitmeid dokumente, sh otsus (taas)luua kuni 1940. aastani toimunud üleriigiliste kohaliku omavalitsuse liitude koostöökogu – toimib aktiivselt;

Algatada koostöökogu ja Vabariigi Valitsuse iga-aastased eelarveläbirääkimised – need toimuvad pidevalt;

Kavas oli algselt ettepanek kutsuda looma ühte üleriigilist liitu, aga konsensuse huvides piirduti ettepanekuga liitudele aktiivse koostöö küsimused läbi töötada.

.

1994.AASTAL OMAVALITSUSTE ÜLERIIGILINE NÕUPÄEV & OMAVALITSUSTE KOOSTÖÖ ARENG (2)

2002. aastal võeti vastu nn omavalitsusliitude seadus;

2004. aastal alustas tegevust koostöövõrgustik MTÜ Polis koordineerimisel;

Oluline sündmus toimus ka 31.03.2012, kui kokku tuli Eestimaa Linnade ja Valdade Üldkogu;

Iga-aastaseks on kujunenud Valdade ja Linnade Päevad jne

Nüüd lõpuks on ka eelnev koostöö idee realiseerumas uues vormis ning 27.02.2018 toimub uue ja ühtse üleriigilise omavalitsusliidu asutamine.

HALDUSREFORMIST JA SELLEGA SEONDUVATEST VÕIMALIKEST JÄTKUTEGEVUSTEST

Põhiseaduse ja KOKS-i järgselt on jätkunud lainetena haldusreformi katsed.

Olulisematena võib tuua reformikavad, mille esitasid ministrid: Peep Aru, Tarmo Loodus, Jaan Ounapuu, Vallo Reimaa, Siim-Valmar Kiisler, Arto Aas. Reformi tegevusi jätkasid ministrid Mihhail Korb ja Jaak Aab.

Tänaseks on toimunud Eestis sisuliselt haldusreformi üks osa – haldus-territoriaalne reform;

MTÜ Polis ja partneriks olevad poliitikud, teadlased ja omavalitsustegelased peavad väga oluliseks Eesti riigi- ja haldusreformi ning omavalitsussüsteemi jätkuvalt arengut - demokraatlik ühiskond saab toimida ja areneda ainult koostöö ja kaasatuse tingimustes, kus vastavad koostöövõrgustikud toimivad.

Edasise arengu tagamiseks on vajalik välja töötada Eesti kohaliku omavalitsuse ja regionaaltasandi vajalikud arengusuunad

käesolevas ettekandes esitame varasema analüüsi baasil nn 10 TEESI, mis oleks üheks võimalikuks edasise analüüsi ja arutelude objektiks.

**QUO VADIS EESTI OMAVALITSUS? 10 TEESI:
EESTI KOHALIKU OMAVALITSUSE JA REGIONAALTASANDI
VAJALIKUD ARENGUSUUNAD (1)**

1. Riigi ja kohaliku omavalitsuse ülesannete jaotuse areng suunaga omavalitsuslike ülesannete tunduval suurendamine ning sellele vastava õigusliku, poliitilise, korraldusliku ja finantsilise süsteemi väljaarendamine; analüüsida võimalusi valdkonnas teiste riikide kogemuste arvestamiseks, sealjuures eksperimenteerimise ning piloteerimise kaudu;
2. Punktist 1 tulenevalt kohaliku omavalitsuse finantsautonoomia oluline suurendamine, sealhulgas läbi kohalike maksude süsteemi sisulise loomise;
3. Kohaliku omavalitsuste üksuste omavahelise ja riigi institutsioonidega suhete teisenemine konkurentsipõhistest koostööpõhisteks ja vastavate tingimuste loomine; nii internse kui ka eksternes kontrolli ja järelevalve mehhanismi kaasajastamine;

QUO VADIS EESTI OMAVALITSUS? 10 TEESI: EESTI KOHALIKU OMAVALITSUSE JA REGIONAALTASANDI VAJALIKUD ARENGUSUUNAD (2)

4. Tagada riigi regionaalselt tasakaalustatud areng ja pidurdada ääremaastumist;

5. Punktis 4 toodu realiseerimiseks korraldada ümber regionaalhaldus ja -juhtimine, vähendada seejuures ametkondlikku killustatust, parandada regionaalset koordineerimist ja töötada välja vajalikud õiguslikud, poliitilised, korralduslikud ja finantsilised mehhanismid; tagada tasakaal harukondliku ja territoriaalse juhtimise vahel; analüüsida EL valdkonnaga seonduvate vahendite kasutamise praktikad ning võimalusi kohaliku omavalitsuse ja regionaalvaldkonna arengu aspektist; analüüsida ja vajadusel määratleda Tallinna võimalikud erisused avaliku võimu teostamisel ning luua asjakohane õiguslik jms baas;

6. Koos ühtse üleriigilise laia pädevusega ja efektiivselt toimiva omavalitsusliiduga kujundada omavalitsuste regionaalse koostöö mehhanismid ühiste probleemide lahendamiseks ja regioonide

QUO VADIS EESTI OMAVALITSUS? 10 TEESI: EESTI KOHALIKU OMAVALITSUSE JA REGIONAALTASANDI VAJALIKUD ARENGUSUUNAD(3)

7. Omavalitsustele sisulise rolli ja ka vastutuse määratlemine ettevõtluskeskkonna kujundamises koostöös riigi kesktasandi ja valdkondlike poliitikatega. Näiteks haridus- ja tööjõu poliitika on üks võtmevaldkondi elujõulise kohaliku omavalitsuse ja regionaalpoliitika tagamiseks. Koolikorraldus ja hariduse andmine on olnud omavalitsuse tuumikfunktsioone omavalitsusliku valitsemise tekkimisest alates Eestis;

8. Valdکonna jätkusuutliku arengu tagamiseks luua alaliselt toimiv institutsionaalne struktuur: Riigikogu arengukomisjon, Vabariigi Valitsuse alaline institutsioon ja kohaliku ja regionaalse arenduse kompetentse konsolideeriv mõttekoda, mis koondaks valdkonna teadlasi, poliitikuid ja praktikuid; koos ülikoolidega luua alus teaduspõhise riigijuhtimise ja kohaliku omavalitsuse ning regionaaltasandi arengu tagamiseks; valdkonna rahvusvahelise koostöö arendamine;

QUO VADIS EESTI OMAVALITSUS? 10 TEESI: EESTI KOHALIKU OMAVALITSUSE JA REGIONAALTASANDI VAJALIKUD ARENGUSUUNAD (4)

9. Luua institutsionaalne ja sisuline võimekus, et analüüsida toimuvat ja prognoosida milline näeb ümbritsev maailm ja omavalitsuste koht välja 25-30 aasta pärast, võttes seejuures arvesse info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate ja virtuaalmaailma ning e-teenuste arengut. Kaasata protsessi erinevate ühiskonnagruppide, sh noorte esindajaid.
10. Demokraatia ja detsentraliseerimise põhimõtete tagamine ning subsidiaarsuse printsiibi rakendamine arvestades põhiseaduses ning Euroopa kohaliku omavalitsuse hartas sätestatud ja ajaloolist kogemust avatud valitsemise korraldamisel ning kohaliku omavalitsuse ja nende liitude, ülikoolide ja kolmanda sektori esindajate kaasamist regionaal- ja omavalitsuspoliitika kujundamisse ja realiseerimisse.

OMAVALITSUSPÄEVAST

Eesti I ja II Omavalitsuspäeva toimumine on üks naide toimivast koostöövõrgustikust ning eeldatavasti kujuneb sellest Eesti omavalitsusvaldkonnas uus traditsioon

Jätkuvad on jõus Eesti I Omavalitsuspäeval 4.10.2016 vastuvõetud pöördumine Riigikogu poole, et muuta omavalitsuspäev riiklikuks tähtpäevaks.

Eesti II Omavalitsuspäev esitas Riigikogule ka asjakohase seaduse eelnõu esialgse versiooni. Teadaolevalt on kavas vastav eelnõu ka peagi menetlusse esitada;

Sellega annaksime võimaluse, et vähemalt ühel päeval aastas on omavalitsus ja laiemalt kogukondlikkus ühiskonnas tervikuna, aga ka igas vallas, linnas, külas, koolis jne tähelepanu keskmes. Sellisel viisil väärtustaksime ka varasemate põlvkondade omavalitsustegelaste panust Eesti ühiskonna arengusse.

Hea meel on märkida, et III Omavalitsuspäeva, mis toimub samuti Eesti Vabariigi 100. aastapäeval, on valmis korraldama Narva linn, neljandat Tartu linn. Edasiste osas on huvi tundnud ka Pärnu linna, Saaremaa valla, Harku valla, Muhu valla ja teiste omavalitsuste juhid. Loomulikult on kõik ettepanekud edasise osas teretulnud.

SUUR TÄNU & ÕNNE EESTI VABARIIK 100, ÕNNE JA EDU KÕIGILE HEADELE NAABRITELE

Täname kaaskorraldajaid, esinejaid nii Eestist kui ka naabreid, foorumil osalejaid ja kõiki, kes aegade jooksul osalenud Eesti omavalitsuste ja liitude loomisel ja arendamisel;

Palju õnne ka meie sõpradele, kes kas juba käivad teist aastasada – SOOME JA LEEDU!

NING LOOMULIKULT ÕNNE JA EDU MEIE LÄTI SÕPRADELE!